

Ks. Waldemar GRACZYK

„VIVEMUS, MI SARBIEVI, DEO ET PATRIAE”
O rzeczach wzniosłych, codziennych troskach i Rzeczypospolitej
w korespondencji Stanisława Łubieńskiego
z Maciejem Kazimierzem Sarbiewskim

Trudno posądzać Łubieńskiego o brak zainteresowania sprawami politycznymi. Należał do grona senatorów wyróżniających się poważnym podejściem do obowiązków wobec państwa, poczuciem odpowiedzialności za jego losy i śmiałością poglądów politycznych. Zagadnienia związane z realiami politycznymi Rzeczypospolitej rzadko poruszał w korespondencji z Sarbiewskim zapewne dlatego, że ten wrażliwy poeta i teolog wykazywał mniejsze zainteresowanie polityką. Jednakże gdy wzrosło zagrożenie ojczyzny, wątki polityczne częściej wplatanie były w dialog między przyjaciółmi.

„Vivemus, mi Sarbievi, Deo et Patriae”¹ – pisał Stanisław Łubieński² w liście do Macieja Kazimierza Sarbiewskiego³ 30 czerwca 1639 roku w Wyszku. Ci dwaj siedemnastowieczni uczeni, których połączyło Mazowsze, zamiłowania literackie i służba Rzeczypospolitej, mimo znacznej różnicy wieku (Sarbiewski był młodszy od Łubieńskiego o dwadzieścia jeden lat), darzyli się wzajemnie głębokim szacunkiem i dzielili się przemyśleniami, które zwykle ujawnia się tylko wobec osób ważnych i bliskich. Tę ich bliskość osobową i dialog, jaki prowadzili, bardzo poważnie traktując wypowiedzane sądy i opinie, postaram się omówić w oparciu o dziewięćdziesiąt dwa zachowane listy – pięćdziesiąt siedem napisanych przez Łubieńskiego do Sarbiewskiego i trzydzieści pięć napisanych przez Sarbiewskiego do Łubieńskiego – wydane w przekładzie i opracowaniu Jerzego Starnawskiego. Korespondencja pocho-

¹ List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Wyszów, 30 VI 1639, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, tłum. i oprac. J. Starnawski, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1986, s. 99. W przekładzie Starnawskiego: „Żyjmy, mój Sarbiewski, dla Boga i dla Ojczyzny” (tamże, s. 217).

² Stanisław Łubieński (1574-1640) pochodził z ziemi sieradzkiej. Kształcił się najpierw w kolegium jezuickim w Kaliszu, a następnie na uniwersytetach włoskich w Perugii i Rzymie. Piastował wiele bardzo ważnych godności i stanowisk. Był sekretarzem królewskim, a następnie podkanclerzem koronnym, ponadto opatem komendataryjnym w Tyńcu, biskupem łuckim i plockim oraz senatorem.

³ Maciej Kazimierz Sarbiewski (1595-1640) urodził się w Sarbiewie koło Płońska na Mazowszu. Uczył się najpierw w kolegium jezuickim w Puławach, a następnie studiował w Braniewie, Wilnie i Rzymie. Był kaznodzieją króla Władysława IV i jednym z najwybitniejszych poetów epoki baroku.

dzi z lat 1630-1639, czyli obejmuje niespełna dekadę – ostatnią dekadę życia autorów listów. Obaj zmarli w kwietniu 1640 roku, w odstępie zaledwie dwóch tygodni: Sarbiewski – drugiego (przeżywszy czterdzieści pięć lat)⁴, a Łubieński szesnastego kwietnia (w sześćdziesiątym szóstym roku życia)⁵.

Co ich do siebie zbliżyło? W oparciu o analizę epistolograficzną można pokusić się o stwierdzenie, że zbliżyła ich podobna droga życiowa, wspólne pasje i służba. Obaj kształcili się w kolegiach jezuickich (Sarbiewski w Pułtusk i Braniewie, Łubieński w Kaliszu), gdzie uzyskali podstawy wiedzy humanistycznej: gramatyki, syntaktyki, poetyki i retoryki, a następnie kontynuowali studia na uczelniach włoskich (Sarbiewski w Rzymie, Łubieński w Perugii i Rzymie⁶). Podczas pobytu w Wiecznym Mieście Sarbiewski przebywał przez pewien czas w gronie literatów skupionych wokół dworu Urbana VIII i zadedykował papieżowi kilka swoich utworów; odwzajemniając ten gest poety z Polski, Urban VIII w roku 1623 osobiście pochwalił jego poetycki kunszt⁷. O znaczącej pozycji Sarbiewskiego i uznaniu dla jego literackiego talentu świadczy fakt, że kiedy w roku 1625 wracał on do kraju, został uhonorowany przez papieża laurem poetyckim i medalem⁸. Z kolei Łubieński podczas studiów w Perugii nawiązał znajomość z wybitnym przedstawicielem humanizmu włoskiego Marcantoniem Bonciarią, cenionym profesorem retoryki na Uniwersytecie w Perugii. Chociaż Łubieński interesował się literaturą piękną, to jednak – jak pokazała przyszłość – został jednym z pierwszych siedemnastowiecznych pisarzy historycznych. Kontakty z włoskim poetą utrzymywał on jeszcze po powrocie do kraju w roku 1606⁹. Poetycka wrażliwość biskupa płockiego szczególnie wyraźnie ujawniła się w listach pisanych do Sarbiewskiego. Już w pierwszym z zachowanych listów (z 24 lutego 1630 roku) Łubieński pisał o zataczającej coraz szersze kręgi sławie Sarbiewskiego i o swoich osobistych odczuciach po lekturze jego dzieł: „Twoja boska

⁴ Zob. hasło „Sarbiewski Maciej Kazimierz”, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 35, cz. 2, red. H. Markiewicz, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo PAN, Wrocław 1994, s. 179-184.

⁵ Por. W. Graczyk, *Stanisław Łubieński. Pasterz, polityk i pisarz (1574-1640)*, Wydawnictwo Benedyktynów Tyniec, Tyniec-Kraków 2005, s. 323n.

⁶ Sarbiewski wcześniej studiował w Wilnie, a Łubieński w Grazu.

⁷ Por. J. Okoń, *Maciej Kazimierz Sarbiewski wobec baroku rzymskiego*, w: *Włochy a Polska – wzajemne spojrzenia. Księga referatów międzynarodowej sesji naukowej w Uniwersytecie Łódzkim, 15-17 kwietnia 1997 r.*, red. J. Okoń, M. Kuran, M. Kwiek, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1998, s. 81n.

⁸ Por. hasło „Sarbiewski Maciej Kazimierz”, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 35, cz. 2, s. 180.

⁹ O tym, że taka korespondencja miała miejsce, świadczy list Bonciarego do Łubieńskiego napisany pod koniec roku 1605 (por. *Epistolarum M.A. Bonciarii, Ex Typographia Augusta, Perusiae* 1614, t. 1, s. 732-736). Por. H. Barcz, *Spojrzenia w przeszłość polsko-włoską*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław-Warszawa-Kraków 1965, s. 343-347.

poezja, miła uszom Rzymian, bardzo mi się podoba. Tak wysoko wznosisz się ponad lirycznych poetów, że zdaniem moim możesz być nazwany ich księciem. Trafiają do mnie zarówno Twe dowcipne epigramaty, jak i Twoje kazania [...]. Pomników twego talentu nie może zniszczyć ani trawiący deszcz, ani bezsilny wiatr północy, ani niezliczony szereg lat. Będziesz żył nawet po śmierci, a usta ludzkie wyniosą Cię na najwyższy szczyt i sięgać będziesz głową do gwiazd”¹⁰. Rozkwit poetyckiego talentu Sarbiewskiego przypada na lata trzydzieste siedemnastego wieku. W tym czasie ukazało się jego *Lyricorum libri IV. Epodon liber unus alter que epigrammatum*¹¹. W liście pisanym 5 sierpnia 1633 roku Łubieński podkreślał: „Czci Cię nie tylko Wilno, lecz także sam Rzym, a nawet i cała Belgia rozbrzmiewa chwałą Twoją”¹². Doceniając wielkość talentu przyjaciela, nie omieszczał przypomnieć mu, że poetycką sławę zdobywa on z „przyzwoleniem”¹³ Łubieńskiego. By nie być posądzonym o małostkowość, w dalszych partiach tego listu uzasadnia to stwierdzenie. Otóż Maciej Kazimierz Sarbiewski pochodził z Sarbiewa (niedaleko Płońsk), miejscowości należącej do diecezji płockiej, której biskupem był od roku 1627 Stanisław Łubieński. Edukację rozpoczął Sarbiewski od nauki w kolegium jezuickim w Pułtusku, które ufundowane zostało (1 stycznia 1566 roku) przez Andrzeja Noskowskiego¹⁴, jednego z poprzedników Łubieńskiego na stolicy biskupiej w Płocku. Na początku siedemnastego wieku powstały jeszcze dwie placówki jezuickie: w Łomży (w roku 1609) i Płocku (w 1611)¹⁵. Pochodzenie poety i początki jego edukacji na terenie podległym jurysdykcji Łubieńskiego uprawniały biskupa – w jego mniemaniu – do stwierdzenia, że Sarbiewski winien jest okazać „posłuszeństwo wobec tych, do których należy władza w zgromadzeniu wiernych”¹⁶.

Podążając tym tokiem rozumowania, w następnym liście, napisanym dwa tygodnie później również w Broku, gdzie Łubieński spędzał letni miesiąc w zamku biskupów płockich, pozwolił on sobie na zarzut, że Sarbiewski nie

¹⁰ List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Wyszków, 24 II 1630, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 103n. Por. Graczyk, dz. cyt., s. 328.

¹¹ Zob. M.K. Sarbiewski, *Lyricorum libri IV. Epodon liber unus alter que epigrammatum*, Officina Plantiniana Balthasaris Moreti, Antverpiae, 1632.

¹² List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Brok, 5 VIII 1633, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 106.

¹³ Tamże.

¹⁴ Por. W. Graczyk, J. Kwiatkowski, *Jezuici w Płocku. 1611-1773*, Verbinum, Warszawa 2002, s. 30-32.

¹⁵ Por. R. Lolo, *Towarzystwo Jezusowe w diecezji płockiej 1566-1773. Studium koegzystencji w dobie recepcji reformy trydenckiej*, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora, Pułtusk 2013, s. 107.

¹⁶ List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Brok, 5 VIII 1633, s. 106n.

podejmuje w swej twórczości poetyckiej ważnych tematów związanych z Mazowszem: „Uczynię Ci jedną uwagę. Wydaje się, że w najpiękniejszych miejscach Twych poematów mógłbyś opiewać świętych: Wojciecha, Stanisława, także Zygmunta i wielu innych, którzy albo pochodzą z naszego narodu, albo zostali nam dani jako nasi patronowie. Nie wspominasz w Twych pismach ani jednym słowem Pułtusa, a tu właśnie wstąpiłeś na służbę Muz. Narew, królowa rzek, nasz Bug, Wisła lepsza niż złotodajny Tag, przechodzą, jak gdyby były Ci nieznane. Milczeniem okryci Mazurzy, z których się wywodzisz, i to ze szlacheckiego rodu [...]. Milczeniem pominięci inni, którzy założyli podwaliny waszych kolegiów”¹⁷. Wymienieni w liście święci Wojciech i Stanisław to patroni Rzeczypospolitej, Zygmunt zaś przywołany został jako patron płockiej katedry, będącej kościołem biskupim Łubieńskiego. Z kolei Pułtusk od połowy piętnastego wieku do wojny szwedzkiej w wieku siedemnastym zaliczano do najważniejszych – zaraz po Płocku – miast biskupstwa płockiego¹⁸. Zawarte w liście uwagi, kierujące poetycką wrażliwość Sarbiewskiego na tematy lokalne, nie pozostały bez echa. Jednym z piękniejszych utworów, jakie poeta ten zadedykował Łubieńskiemu, jest *Pochwała Bugu. Pieśń dla Stanisława Łubieńskiego, biskupa płockiego*¹⁹. Sarbiewski wyraża w nim zachwyt nad pięknem nadbużańskiego krajobrazu, a przede wszystkim składa hołd przyjacielowi, rozmiłowanemu w urokliwej przyrodzie okolic Wyszkowa i Broku, gdzie Łubieński często przebywał²⁰. W liście pisanym pod koniec grudnia 1637 roku Sarbiewski wyznał, że wielokrotne kierowane pod jego adresem

¹⁷ List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Brok, 21 VIII 1633, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 109-111. Por. G r a c z y k, dz. cyt., s. 329n.

¹⁸ Do rozwoju miasta przyczyniło się również przeniesienie stolicy państwa przez króla Zygmunta III Wazę z Krakowa do Warszawy. Położenie Pułtusa – blisko Warszawy – nadawało miastu dodatkowe walory. Biskupi płoccy, często przecież przebywający u boku monarchy, chętniej zatrzymywali się w pobliskim Pułtusku niż w znacznie bardziej oddalonym od stolicy Płocku. Nie dziwi zatem fakt, że do Pułtusa sprowadzano wybitnych architektów i muratorów (takich, jak na przykład Jan Baptysta z Wenecji, który dokonał przebudowy wnętrza kościoła kolegiackiego). W Pułtusku utworzono kolegium jezuickie, dzięki któremu miasto w krótkim czasie stało się znaczącym ośrodkiem życia umysłowego i religijnego, a także seminarium duchowne – pierwsze na terenie diecezji płockiej i jedno z pierwszych w kraju.

¹⁹ Zob. M.K. S a r b i e w s k i, *Pochwała Bugu. Pieśń dla Stanisława Łubieńskiego, biskupa płockiego*, w: tenże, *Liryki oraz Droga rzymska i fragment Lechiady*, tłum. T. Karyłowski, oprac. M. Korolko, J. Okoń, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1980, s. 525-527.

²⁰ Por. J. K a c z y ń s k i, *Brok i puszcza Biała w literaturze, pamiętnikarstwie i publicystyce*, w: *Brok i puszcza Biała. Przeszość, środowisko geograficzne, kulturowe i przyrodnicze*, red. J. Kazimierski, Ciechanowskie Towarzystwo Naukowe–Towarzystwo Przyjaciół Broku–Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych MTK im. Stanisława Herbsta, Ciechanów 1989, s. 445n.; M. K u r a n, *O przyjaźni poety z senatorem. Ody Macieja Kazimierza Sarbiewskiego SJ dla biskupa Stanisława Łubieńskiego (na tle korespondencji)*, „Prace Polonistyczne. Studies in Polish Literature” 59(2004), s. 29-33.

napomnienia Łubieńskiego „zakiełkowały jakoby nasiona”²¹: „Napisałem coś o Bugu Twoim. [...] Tę nową moją poezję zawdzięczam niskiej, polnej chatynce w Płońsku [...]. Lecz najwięcej zawdzięczam Tobie, mojemu Apollinowi, który przyjmowałeś mnie często w Wyszku i w Broku, w pełnych uroku Twych wioskach i miasteczkach”²². Łubieński interesował się poezją Sarbiewskiego, regularnie zapoznawał się z powstającymi utworami i zachwyczał się nimi. W jednym z listów do poety stwierdza: „Czytałem i ponownie czytam w nowym wydaniu Twoje poematy, owoc Twego boskiego talentu, i nic nie dodam do tych pochwał, którymi uczeni mężowie unieśmiertelniają Twoje nazwisko. Sprawiedliwie i uczenie ocenili Cię. Podpisuję się pod wszystkimi bez wyjątku ich sądami”²³.

Przyjacielskim napomnieniom czy sugestiom towarzyszył zatem podziw biskupa dla geniuszu poety z Mazowsza. O sobie zaś Łubieński pisał: „Nigdy nie dotykałem liry Apollina ani też nigdy nie śniłem o tym, że zasiądę na Parnasie o dwu wierzchołkach, ani nie piłem ze źródła pegazowego”²⁴. Sarbiewski cenił Łubieńskiego jako człowieka wszechstronnie wykształconego, wrażliwego, cenił też jego twórczość. Łubieński o tym wiedział – w jednym z listów od poety przeczytał: „Nie mogę się uważać za męża niewykształconego ani też odczuwać szlachetnego zawstyżenia, gdy odbieram pochwały od Ciebie przepełnionego natchnieniem prawie niebiańskim. Wyznać Ci muszę, że wiele zawdzięczam Ci z powodu świadectw, jakie wydał o mnie Twój przesławny i znakomity umysł”²⁵.

Choć Łubieński nie uprawiał poezji, to jednak pisarstwo nie było mu obce. Zaliczany jest – obok Samuela Nakielskiego, Stanisława Szczygielskiego, Stefana Damalewicz czy Szymona Starowolskiego – do grona siedemnastowiecznych pisarzy historycznych. Pozostawił po sobie między innymi opis wojny domowej w toczącej się Polsce w latach 1606-1609, biografię swego znakomitego protektora, podkanclerzego koronnego i biskupa kujawskiego Macieja Pstrokońskiego, a przede wszystkim żywoty biskupów płockich. Informował Sarbiewskiego o postępach w swojej pisarskiej twórczości. W liście napisanym w zamku biskupów płockich w Broku nad Bugiem w październiku 1635 roku prosił go o opinię na temat biografii swoich poprzedników na stolicy biskupiej w Płocku i o korektę tekstu: „Przesyłam Ci napisane przeze mnie żywoty zmarłych biskupów płockich, poddając je zarazem pod Twój

²¹ List M.K. Sarbiewskiego do S. Łubieńskiego, Warszawa, 29 XII 1637, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 159.

²² Tamże, 159n.

²³ List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Brok, 21 VIII 1633, s. 109.

²⁴ List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Wyszaków, 27 XII 1637, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 155n.

²⁵ Tamże, s. 156.

sąd. Poprawiaj, tnij, odcinaj, jak Ci się podoba; wszystko przyjmę jednako-
wym umysłem. [...] Jeżeli ta praca moja choć trochę będzie Ci się podobała,
to ośmielam się [...] prosić Cię, ażebyś zechciał paroma wierszami ozdobić
żywyto zmarłych biskupów, choćby nie własnoręcznie i nie własnym wy-
siłkiem. Wiem bowiem jak bardzo jesteś zajęty; niech to będzie dokonane
przynajmniej staraniem tych, którzy mają szczęście czerpać ze źródeł Twojej
boskiej poezji”²⁶. Żywotami biskupów plockich²⁷ Łubieński wpisał się w nurt
uprawianego w siedemnastowiecznej w Polsce pisarstwa biograficznego. Jego
dzieło do dzisiaj stanowi cenne źródło wiedzy nie tylko o życiu biskupów
plockich, ale i o szeroko pojętej historii Kościoła na Mazowszu do pierwszej
połowy siedemnastego wieku. Ten nurt historiografii reprezentowali również:
Stefan Damalewicz – autor *Series archiepiscoporum Gnesnensium*²⁸ i *Vitae
Vladislaviensium episcoporum*²⁹, Szymon Starowolski – autor żywotów bi-
skupów krakowskich (począwszy od Prochorusa, a skończywszy na biskupie
Jakubie Zadziku) *Vitae antistitum Cracoviensium*³⁰, Samuel Nakielski jako
autor *Miechovia sive Promptuarium antiquitatem Monasterii Miechoviensis*³¹
oraz Stanisław Szczygielski jako autor *Tinecia seu historia monasterii Tine-
censis*³². Sarbiewski otrzymał przesłane przez Łubieńskiego żywoty biskupów
plockich, o czym wspominał w liście do biskupa pisany w Wilnie 16 lipca
1636 roku, obiecując jednocześnie, że ozdobi je „jakimś godłem”³³. W tym
samym liście zachęcał Łubieńskiego, aby ogłosił drukiem przygotowane przez
niego „Roczniki Królestwa”, które wzbudzały spore zainteresowanie, cho-

²⁶ List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Brok, 5 X 1635, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 113n.

²⁷ Zob. S. Ł u b i e ń s k i, *Series, vitae, res gestae episcoporum Plocensium*, Officina Francisci Cesari, Cracoviae 1642.

²⁸ Zob. S. D a m a l e w i c z, *Series archiepiscoporum Gnesnensium, Atque Res gestae, e vetustis antiquitatum rudieribus collectae...*, Petri Elert, Varsaviae 1649.

²⁹ Zob. t e n ż e, *Vitae Vladislaviensium episcoporum...*, Officina Francisci Cesari, Cracoviae 1642. Zob. też: E. J a b ł o ń s k a - D e p t u ł a, hasło „Damalewicz Stefan”, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 3, red. R. Łukaszyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1989, kol. 984.

³⁰ Zob. S. S t a r o w o l s k i, *Vitae antistitum Cracoviensium per Simonem Starovolscium C.C., Primicerium Tarnoviensem*, Editae. Additis Hexastichis Excellentis olim Viri, Christophori Contscii, Philosophiae Doctoris, Cracoviae 1655.

³¹ Por. S. N a k i e l s k i, *Miechovia sive Promptuarium antiquitatem Monasterii Miechoviensis*, Officina Francisci Cesari, Cracoviae 1634, s. 313; A. K r a w c z y k, *Historiografia krytyczna. Formowanie się nowożytnej postawy naukowej w polskim piśmiennictwie historycznym XVII wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1994, s. 415.

³² Por. S. S z c z y g i e l s k i, *Tinecia, seu historia monasterii Tinecensis, Ordinis S. Benedicti...*, Officina Schedeliana, Cracoviae 1668, s. 116.

³³ List M.K. Sarbiewskiego do S. Łubieńskiego, Wilno, 16 VII 1636, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 123

ciaż jeszcze nie zostały opublikowane³⁴. Wspomniane dzieło to – być może – trzy prace Łubieńskiego zawarte w *Opera posthuma*, wydanych już po jego śmierci, w roku 1643 w Antwerpii, a mianowicie: *Brevis narratio projectionis in Sveciam Sigismundi Tertii regis Poloniae et Sveciae, dum a morte Ioannis Sveciae regis parentis sui haereditarium regnum capesseret*³⁵, *De motu civili in Polonia*³⁶ oraz *De rebus Silesiacis discursus*³⁷. Pierwsza z wymienionych tu prac opisuje wydarzenia związane z podróżą Zygmunta III do Szwecji po śmierci króla szwedzkiego Jana, koronację Zygmunta III na króla Szwecji, regencję Karola Sudermańskiego i powrót Zygmunta III do kraju. Druga ukazuje dramatyczne wydarzenia w Polsce – tak zwaną rokosz Zebrzydowskiego, a trzecia również poświęcona jest wewnętrznym sprawom Rzeczypospolitej – autor dowodzi, że Śląsk pozostawał w głębokich związkach z Polską już od czasu pierwszych Piastów³⁸. Zainteresowania Łubieńskiego wykraczały poza historię ojczyzny, świadczą o tym informacje, jakie zawarł w listach do podkanclerzego koronnego Tomasza Zamoyskiego: 27 grudnia 1630 roku napisał, że przygotowuje *Historicum Helveisteini*³⁹, a kilka lat później wspominał w liście o przygotowywanej *Historii Francji*, obejmującej okres od 1493 do 1559 roku⁴⁰. Trudno powiedzieć coś więcej na temat tych dzieł, gdyż nie zamieszczono ich w wydanych pośmiertnie *Opera posthuma*. W zbiorze tym znajduje się natomiast *Dissertatio de iure regni Poloniae ad russicas Moschoviticisque ditiones*⁴¹ – praca omawiająca stosunki polsko-ruskie od dziesiątego do końca czternastego wieku. Stanisław Łubieński jest również autorem dwóch mniejszych objętościowo dzieł historycznych, które mają charakter listów: *Narrationem belli Turcici ad Chocimum gesti continens, ad Gregorium XV*

³⁴ Por. tamże. Wspomniane roczniki to prawdopodobnie pisma Łubieńskiego dotyczące historii Polski, zawarte w jego *Opera posthuma*. Adam Benedykt Jocher uważa, że Łubieński nosił się z zamiarem napisania oddzielnego dzieła o historii Polski, ale go nie zrealizował. Por. A.B. J o c h e r, *Wiadomość o życiu i pismach x. Stanisława Kostki Łubieńskiego*, w: *Pisma pośmiertne Stanisława Łubieńskiego, biskupa, podkanclerzego koronnego*, tłum. A.B. Jocher, Nakładem B.M. Wolffa, Petersburg–Mohylew 1855, s. XV.

³⁵ Zob. S. Ł u b i e Ń s k i, *Brevis narratio projectionis in Sveciam Sigismundi Tertii regis Poloniae et Sveciae, dum a morte Ioannis Sveciae regis parentis sui haereditarium regnum capesseret*, w: tenże, *Opera posthuma, historica, historico-politica, variique discursus, epistolae, et aliquot orationes edita ab executoribus...*, Apud Ioannem Mevrsium, Antverpiae 1643, s. 1-21.

³⁶ Zob. t e n ż e, *De motu civili in Polonia libri quatuor*, w: tenże, *Opera posthuma...*, s. 22-159.

³⁷ Zob. t e n ż e, *De rebus Silesiacis discursus*, w: tenże, *Opera posthuma...*, s. 159-177.

³⁸ Por. G r a c z y k, dz. cyt., s. 344.

³⁹ Zob. List S. Łubieńskiego do podkanclerzego T. Zamoyskiego z 27 XII 1630, Archiwum Główne Akt Dawnych, AZ, sygn. 351 [bez nr. strony].

⁴⁰ Zob. List S. Łubieńskiego do podkanclerzego T. Zamoyskiego z 8 V 1635, Archiwum Główne Akt Dawnych, AZ, sygn. 351 [bez nr. strony].

⁴¹ Zob. S. Ł u b i e Ń s k i, *Dissertatio de iure regni Poloniae ad russicas Moschoviticisque ditiones*, w: *Opera posthuma...*, s. 178-184.

*Summum Pontificem*⁴² oraz *Imperatori Romanorum Ferdinando II de eodem bello relatio*⁴³. Oba dotyczą konfliktu polsko-tureckiego⁴⁴.

Ważne miejsce w korespondencji Łubieńskiego i Sarbiewskiego zajmuje ich wzajemna troska o kondycję zdrowotną. Powracające w listach uwagi na temat samopoczucia i dolegliwości nie były jedynie kurtuazyjne, lecz wynikały z głębokiej przyjaźni łączącej obu duchownych. Stanisław Łubieński przykładął dużą wagę do dbałości o zdrowie, unikał sytuacji, które mogły doprowadzić do przeziębienia. W jednym z listów do Sarbiewskiego napisał: „Nie żyję w taki sposób i nie hulam w taki sposób, bym się obawiał niebezpieczeństwa śmierci. Sypiam w małych, szczelnie pokrytych dachem, stosunkowo dość dobrze ogrzanych sypialniach; nie zwykłem poruszać się ani nie narażam się na burze, które mogłyby zawaiać mi twarz. Tak zabezpieczyłem się od dostępu śmierci do mnie”⁴⁵. Pomimo podejmowanych środków ostrożności, Łubieński cierpiał, zwłaszcza w okresach jesienno-zimowych, z powodu różnego rodzaju dolegliwości, czy to reumatycznych, czy też związanych z typowym dla tej pory roku osłabieniem organizmu. Pod koniec lutego 1630 roku napisał do Sarbiewskiego, że przez całą jesień i zimę dręczyła go ciężka choroba, tak że nie mógł „spełniać obowiązków wobec przyjaciół”⁴⁶. Częste niedomagania Łubieńskiego sprawiały, że co pewien czas w środowisku dworu królewskiego rozpowszechniano nieprawdziwe wieści o jego śmierci. Z dużą przykrością pisał o tym do Sarbiewskiego: „Sądzę, że doszła do was fałszywa pogłoska, jakoby mnie już nie było wśród żywych”⁴⁷. Po roku 1635 niejednokrotnie przyszło Łubieńskiemu dementować w listach do Sarbiewskiego tego rodzaju nieprawdziwe wiadomości. W jednym z nich poświęcił tej sprawie więcej uwagi, charakteryzując środowisko będące źródłem owych plotek: „Ja jestem zdrów wbrew pragnieniom dworaków. Doniesiono mi, że na dworze królewskim opłakiwano mnie. Dziwię się, że rozchodzą się takie pogłoski, niekorzystne ani dla mnie, ani dla głoszących je. Życie wydaje mi się jeszcze miłe i przyjemne. [...] Nie wierz więc łatwo pogłoskom o mej śmierci, bo tego rodzaju wieści nie dlatego rozpowszechnia się, by zaostrzyć pragnienia ludzi ambitnych, lecz dlatego, by drażnić niżej postawionych pałatów”⁴⁸. Wpraw-

⁴² Zob. t e n ż e, *Narrationem belli Turcici ad Chocimum gesti continens, ad Gregorium XV Summum Pontificem*, w: *Opera posthuma...*, s. 187-190.

⁴³ Zob. t e n ż e, *Imperatori Romanorum Ferdinando II de eodem bello relatio*, w: *Opera posthuma...*, s. 190-193.

⁴⁴ Por. G r a c z y k, dz. cyt., s. 357n.

⁴⁵ List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Bartodzieje, 9 XI 1638, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 190.

⁴⁶ List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Wyszaków, 24 II 1630, s. 103.

⁴⁷ List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Brok, 5 X 1635, s. 113.

⁴⁸ List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Brok, 10 VII 1638, *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 176n.

dzie po śmierci króla Zygmunta III w roku 1632 pozycja biskupa Łubieńskiego na dworze królewskim stopniowo ulegała osłabieniu, to jednak pozostawał on biskupem płockim, a biskupstwo to zaliczano do dobrze uposażonych⁴⁹. Nic więc dziwnego, że pogłoski o śmierci Łubieńskiego mogły ucieszyć osoby pragnące awansu.

Z roku na rok, w miarę jak pogarszał się stan zdrowia biskupa, w korespondencji z Sarbiewskim temat choroby pojawiał się coraz częściej. Niekiedy dłuższe milczenie przyjaciela, spowodowane obowiązkami dworskimi, wywoływało wręcz irytację Łubieńskiego. Na przykład w roku 1638, kiedy Sarbiewski od 6 sierpnia do 26 października towarzyszył królowi Władysławowi IV Wazie w jego podróży do Baden, „do wód”, Łubieński w liście do poety napisał: „Wiem, że lekarze przyjmują dwa rodzaje chorób, z których jedne są dolegliwościami ciała, drugie – ducha. Nie wiem, czy jesteś zdrow na duchu, skoro przez tyle miesięcy nie odezwałeś się listownie do przyjaciela. Nazwałbym letejską tę wodę, która uzdrowia ciało, ale usypia pamięć o przeszłości. Lepsze jest polskie powietrze; gdy z nim się zetkniesz, szybciej powrócisz do siebie. Powróć do twej pamięci przyjaciele i cały zastęp dobrze życzących Ci”⁵⁰. Sarbiewski otrzymał list, będąc w podróży powrotnej z Baden. Natychmiast przesłał odpowiedź, w której zaznaczył: „Czuję się silniejszy i z dnia na dzień czuję się cięższym, a przed kilku laty obawiałem się suchot. Inne sprawy, które poruszasz [...] zachować muszę do przyjacielskiej rozmowy, której bardzo pragnę”⁵¹. Być może przykre słowa Łubieńskiego wynikały z rozgoryczenia, że król Władysław IV podjął decyzję o wyjeździe w wąskim gronie senatorów, wśród których Łubieńskiego nie było, a nieobecnych nie zapytał – choćby tylko kurtuazyjnie – o zdanie⁵².

W niewielkim stopniu, niejako na marginesie wzajemnej wymiany myśli, przyjaciele poruszali w korespondencji kwestie bieżącej polityki. Trudno posądzać Łubieńskiego o brak zainteresowania sprawami politycznymi, skoro przez pewien czas (w latach 1625-1627) piastował urząd podkanclerzego koronnego. Należał do grona senatorów wyróżniających się poważnym podejściem

⁴⁹ Od średniowiecza ukształtowała się następująca kolejność biskupstw pod względem wysokości uposażenia: Gniezno, Kraków, Warmia, Włocławek, Poznań, Płock. Znacznie słabiej uposażone były biskupstwa: przemyskie, chełmskie, lwowskie, chełmińskie, włodzimierskie, wołyńskie, kamienieckie, wileńskie, miednickie i kijowskie. Por. J. S z y m a ń s k i, *Biskupstwa polskie w wiekach średnich. Organizacja i funkcje*, w: *Kościół w Polsce*, t. 1. *Średniowiecze*, red. J. Kłoczowski, Wydawnictwo Znak, Kraków 1966, s. 184.

⁵⁰ List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Bartodzieje, 23 X 1638, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 187n.

⁵¹ List M.K. Sarbiewskiego do S. Łubieńskiego, Pszczyna, 31 X 1638, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 189.

⁵² Por. J. D o r o b i s z, *Jakub Zadzik (1582-1642)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2000, s. 287n.

do obowiązków wobec państwa, poczuciem odpowiedzialności za jego losy i śmiałością poglądów politycznych. Był doradcą króla Zygmunta III Wazy, opowiadał się między innymi za prowadzeniem wojny ze Szwecją (przynajmniej w jej początkowej fazie) w celu wyegzekwowania praw Zygmunta III do dziedziczenia tronu szwedzkiego⁵³. Zagadnienia związane z realiami politycznymi Rzeczypospolitej lat dwudziestych i trzydziestych siedemnastego wieku Łubieński rzadko poruszał w korespondencji z Sarbiewskim, zapewne dlatego, że ten wrażliwy poeta i teolog wykazywał mniejsze zainteresowanie polityką. Swoją postawę do niej jasno i dobitnie wyraził w liście z 12 lutego 1638 roku: „Gardzę tymi igraszkami ludzkimi, gardzę nimi w części duszy zwróconej ku sprawom Boskim i wiekuistym, i śmieję się w moim kąciku”⁵⁴. Jednakże gdy wzrosło zagrożenie ojczyzny, a widmo wojny stało się bliskie, wątki polityczne częściej wplatane były w dialog między przyjaciółmi. O zbliżającej się wojnie z Turkami Sarbiewski wspomina w dwóch listach do Łubieńskiego: z 1636⁵⁵ i 1637 roku⁵⁶. Łubieński doskonale zdawał sobie sprawę z powagi sytuacji politycznej, wziął udział w sejmie nadzwyczajnym, który obradował od 3 do 8 czerwca 1637 roku, i wygłosił wotum senatorskie: omawiając problem zagrożenia tureckiego, postulował, by zwołać pospolite ruszenie, głównie dla odstraszenia przeciwnika. Proponowane przez niego działania miałyby raczej służyć celom zapobiegawczym niż stanowić rzeczywiste przygotowania do walki. Łubieński był bowiem przeciwnikiem wojny z Turcją, w odróżnieniu od kasztelana krakowskiego Stanisława Koniecpolskiego, na którym jako na hetmanie wielkim koronnym ciążyła odpowiedzialność za obronę kresów południowo-wschodnich⁵⁷. Sarbiewski lakonicznie wspominał w listach o konflikcie króla Władysława IV z miastem Gdańskiem⁵⁸. Problem dotyczył poboru cła. Po uchwaleniu na sejmie w roku 1637 konstytucji *Cła morskie*, rada miasta uznała, że ustawa ta narusza jego prawa, i zamknęła port w Gdańsku przed statkami, które opłacałyby cło, a następnie poinformowała o tym, co zaszło: króla Danii, księcia sprawującego władzę w Prusach, króla Anglii i króla Francji,

⁵³ Por. Graczyk, dz. cyt., s. 359.

⁵⁴ List M.K. Sarbiewskiego do S. Łubieńskiego, Warszawa, 12 II 1638, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 169n.

⁵⁵ Por. List M.K. Sarbiewskiego do S. Łubieńskiego, Grodno, 13 XII 1636, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 126.

⁵⁶ Por. List M.K. Sarbiewskiego do S. Łubieńskiego, Warszawa, 31 VII 1637, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 135.

⁵⁷ Por. Graczyk, dz. cyt., s. 317.

⁵⁸ Por. List M.K. Sarbiewskiego do S. Łubieńskiego, Kobyłka, 14 II 1638, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 171; List M.K. Sarbiewskiego do S. Łubieńskiego, (Warszawa?), 17 VII 1638, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 179.

oraz zwróciła się do nich o pomoc. Łubieński, przekonany, że ustanowienie cel wzmocni osłabiony skarb państwa, popierał króla w tej sprawie⁵⁹.

Marginalnie obecne są w wymianie myśli między Łubieńskim a Sarbiewskim także kwestie mazowieckie. Biskup płocki jako członek senatu Rzeczypospolitej zabiegał o to, aby stanowiska i urzędy na podległym mu terenie obsadzane były ludźmi jemu oddanymi i życzliwymi. Stąd też przykładał dużą wagę do wyboru kandydatów na lokalne urzędy, niekiedy angażował się w wybory osobiście, troszcząc się, aby przebiegały one po jego myśli. Podkreślał jednak, że wstawia się tylko za „ludźmi dobrymi i godnymi”⁶⁰.

*

Zachowana korespondencja Stanisława Łubieńskiego z Maciejem Kazimierzem Sarbiewskim ukazuje szczególną więź łączącą te dwie wybitne postaci. Główny wątek owego listownego dialogu stanowiły ich zamiłowania i dokonania w dziedzinie literatury, tak poezji, jak i prozy historycznej. U podstaw przyjaźni płockiego biskupa i młodszego od niego jezuita leżała zapewne właśnie wspólna pasja – pisarstwo. Ich relacje wykraczały jednak poza tę płaszczyznę, w listach nie poprzestawali na wzajemnym wyrażaniu opinii o swojej twórczości, lecz poruszali problemy głęboko ludzkie. Zachowana korespondencja świadczy o wzajemnej trosce przyjaciół o ich kondycję fizyczną i stan ducha. Echa historycznych wydarzeń, których byli oni uczestnikami, stanowią zaledwie tło owej wymiany myśli. Mieli wyrobione poglądy społeczno-polityczne, ukształtowane na dworze króla Zygmunta III Wazy (panującego w latach 1587-1632) i jego następcy Władysława IV (króla Polski w latach 1632-1648). Zapewne przebywanie w tym samym środowisku – Łubieński do 1640 był senatorem rezydentem, Sarbiewski zaś w latach 1635-1640 pełnił funkcję kaznodziei królewskiego na dworze Władysława IV – miało wpływ na krystalizowanie się ich postaw politycznych i na sposób postrzegania problemów społecznych⁶¹.

⁵⁹ Por. G r a c z y k, dz. cyt., s. 314n.

⁶⁰ List S. Łubieńskiego do M.K. Sarbiewskiego, Brok, 10 VIII 1637, w: *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*, s. 138.

⁶¹ Zob. J. D z i e g i e l e w s k i, *Stan Rzeczypospolitej w świadomości jej politycznych elit w oczach aktywnej działalności pokolenia Sarbiewskiego*, w: *Maciej Kazimierz Sarbiewski i jego epoka. Próba syntezy*, red. Jakub Z. Lichański, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistycznej im. A. Gieysztora, Pułtusk 2006, s. 15-28.

BIBLIOGRAFIA / BIBLIOGRAPHY

- Barycz, Henryk. *Spojrzenia w przeszłość polsko-włoską*. Wrocław, Warszawa and Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1965.
- Damalewicz, Stefan. *Series archiepiscoporum Gnesnensium, Atque Res gestae, e vetustis antiquitatum rudibus collectae...* Varsaviae: Petri Elert, 1649.
- . *Vitae Vladislaviensium episcoporum...* Cracoviae: Officina Francisci Cesari, 1642.
- Dorobisz, Janusz. *Jakub Zadzik (1582-1642)*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2000.
- Dzięgielewski, Jan. "Stan Rzeczypospolitej w świadomości jej politycznych elit w oczach aktywnej działalności pokolenia Sarbiewskiego." In *Maciej Kazimierz Sarbiewski i jego epoka: Próba syntezy*. Edited by Jakub Z. Lichański. Pułtusk: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistycznej im. A. Gieysztor, 2006.
- Epistolarum M. A. Bonciarii*. Vol. 1. Perusiae: Typographia Augusta, 1614.
- Graczyk, Waldemar. *Stanisław Łubieński: Pasterz, polityk i pisarz (1574-1640)*. Tyniec and Kraków: Wydawnictwo Benedyktynów Tyniec, 2005.
- Graczyk, Waldemar, and Jarosław Kwiatkowski. *Jezuici w Płocku: 1611-1773*. Warszawa: Verbinum, 2002.
- Jabłońska-Deptuła, Ewa. "Damalewicz Stefan." In *Encyklopedia katolicka*. Vol. 3. Edited by Romuald Łukaszyk, Ludomir Bieńkowski, and Feliks Gryglewicz. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1989.
- Kaczyński, Jan. "Brok i puszcza Biała w literaturze, pamiętnikarstwie i publicystyce." In *Brok i puszcza Biała: Przeszłość, środowisko geograficzne, kulturowe i przyrodnicze*. Edited by Józef Kazimierski. Ciechanów: Ciechanowskie Towarzystwo Naukowe, Towarzystwo Przyjaciół Broku, and Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych MTK im. Stanisława Herbsta, 1989.
- Krawczyk, Antoni. *Historiografia krytyczna: Formowanie się nowożytnej postawy naukowej w polskim piśmiennictwie historycznym XVII wieku*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1994.
- Kuran, Michał. "O przyjaźni poety z senatorem: Ody Macieja Kazimierza Sarbiewskiego SJ dla biskupa Stanisława Łubieńskiego (na tle korespondencji)." *Prace Polonistyczne. Studies in Polish Literature* 59, (2004): 15–44.
- Lolo, Radosław. *Towarzystwo Jezusowe w diecezji płockiej 1566-1773: Studium koegzystencji w dobie recepcji reformy trydenckiej*. Pułtusk: Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor, 2013.
- Łubieński, Stanisław. "Brevis narratio profectionis in Sveciam Sigismundi Tertii regis Poloniae et Sveciae, dum a morte Ioannis Sveciae regis parentis sui haereditarium regnum capesseret." In *Opera posthuma, historica, historico-politica, variiue discursus, epistolae, et aliquot orationes edita ab executoribus...* Antverpiae: Apud Ioannem Mevrsium, 1643.

- . “De motu civili in Polonia libri quatuor.” In *Opera posthuma, historica, historico-politica, variique discursus, epistolae, et aliquot orationes edita ab executoribus...* Antverpiae: Apud Ioannem Mevrsium, 1643.
- . “De rebus Silesiacis discursus.” In *Opera posthuma, historica, historico-politica, variique discursus, epistolae, et aliquot orationes edita ab executoribus...* Antverpia: Apud Ioannem Mevrsium, 1643.
- . “Dissertatio de iure regni Poloniae ad russicas Moschoviticasque ditiones.” In *Opera posthuma, historica, historico-politica, variique discursus, epistolae, et aliquot orationes edita ab executoribus...* Antverpiae: Apud Ioannem Mevrsium, 1643.
- . “Imperatori Romanorum Ferdinando II de eodem bello relatio.” In *Opera posthuma, historica, historico-politica, variique discursus, epistolae, et aliquot orationes edita ab executoribus...* Antverpiae: Apud Ioannem Mevrsium, 1643.
- . “Narrationem belli Turcici ad Chocimum gesti continens, ad Gregorium XV Summum Pontificem.” In *Opera posthuma, historica, historico-politica, variique discursus, epistolae, et aliquot orationes edita ab executoribus...* Antverpiae: Apud Ioannem Mevrsium, 1643.
- . *Series, vitae, res gestae episcoporum Plocensium*, Cracoviae: Officina Francisci Cesarij, 1642.
- Nakielski, Samuel. *Miechovia sive Promptuarium antiquitatem Monasterii Miechoviensis*. Cracoviae: Officina Francisci Cesari, 1634.
- Okoń, Jan. “Maciej Kazimierz Sarbiewski wobec baroku rzymskiego.” In *Włochy a Polska – wzajemne spojrzenia: Księga referatów międzynarodowej sesji naukowej w Uniwersytecie Łódzkim 15–17 kwietnia 1997 r.* Edited by Jacek Okoń, Michał Kuran, and Magdalena Kwiek. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1998.
- “Sarbiewski Maciej Kazimierz.” In *Polski słownik biograficzny*. Vol. 35. Part. 2. Edited by Henryk Markiewicz. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo PAN, 1994.
- Sarbiewski, Maciej Kazimierz. *Liryki oraz Droga rzymska i fragment Lechiady*. Translated by Tadeusz Karyłowski. Edited by Mirosław Korolko and Jan Okoń. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax, 1980.
- . *Lyricorum libri IV. Epodon liber unus alter que epigrammatum*. Antverpiae: Officina Plantiniana Balthazaris Moreti, 1632.
- Starnawski, Jerzy, ed. *Korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego ze Stanisławem Łubieńskim*. Translated by Jerzy Starnawski. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax, 1986.
- Szczygielski, Stanisław. *Tinecia seu historia monasterii Tinecensis, Ordinis S. Benedicti...* Cracoviae: Officina Schedeliana, 1668.
- Szymański, Józef. “Biskupstwa polskie w wiekach średnich.” In *Kościół w Polsce*. Vol. 1. *Średniowiecze*. Edited by Jerzy Kłoczowski. Kraków: Wydawnictwo Znak, 1966.

ABSTRAKT / ABSTRACT

Ks. Waldemar GRACZYK – „Vivemus, mi Sarbievi, Deo et Patriae”. O rzeczach wzniosłych, codziennych troskach i Rzeczypospolitej w korespondencji Stanisława Łubieńskiego z Maciejem Kazimierzem Sarbiewskim

DOI 10.12887/33-2020-1-129-22

W artykule omówiona została zachowana korespondencja Macieja Kazimierza Sarbiewskiego (1595-1640) ze Stanisławem Łubieńskim (1574-1640). Mimo dzielącej ich różnicy wieku, nawiązali oni szczególny dialog, dzielili się w listach swoimi przemyśleniami i dawali wyraz swoim pasjom. W opinii autora artykułu podobna droga życiowa tych wybitnych postaci, wspólne zamiłowania i służba na monarszym dworze były czynnikami wzmacniającymi ich przyjaźń. Obaj studiowali w kolegiach jezuickich i na włoskich uczelniach, obaj wybrali drogę kapłaństwa, obaj rozwijali swoje talenty, służąc królowi, obaj też zajmowali się twórczością pisarską – Sarbiewski jako poeta, Łubieński zaś jako historyk. Twórczość ta stanowi główny wątek ich listów. Nie poprzestawali w nich jednak na wzajemnym wyrażaniu opinii o swoich dokonaniach pisarskich. Ich relacje pozostawały na poziomie głęboki ludzkim, co przejawiało się we wzajemnej trosce o kondycję fizyczną i stan ducha przyjaciela. Echa wydarzeń dziejowych, których byli uczestnikami, stanowiły zaledwie tło ich wymiany myśli, chociaż obaj mieli ukształtowane poglądy społeczno-polityczne. Korespondencja Sarbiewskiego z Łubieńskim, wydana w przekładzie i opracowaniu Jerzego Starnawskiego, posłużyła autorowi artykułu do dokonania wglądu w ich relacje i ukazania charakteru prowadzonego przez nich dialogu.

Słowa kluczowe: Maciej Kazimierz Sarbiewski, Stanisław Łubieński, poezja baroku, historia w XVII wieku, korespondencja

Kontakt: Zakład Badań nad Mazowszem, Katedra Historii Średniowiecznej, Instytut Historii, Wydział Nauk Historycznych, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, ul. Wóycickiego 1/3, bud. 23, 01-938 Warszawa
E-mail: waldemar-graczyk@wp.pl

Waldemar GRACZYK, “Vivemus, mi Sarbievi, Deo et Patriae.” On Sublime Matters, Daily Concerns, and the Commonwealth, in the Correspondence between Stanisław Łubieński and Maciej Kazimierz Sarbiewski

DOI 10.12887/33-2020-1-129-22

The paper presents the correspondence between Maciej Kazimierz Sarbiewski (1595–1640) and Stanisław Łubieński (1574–1640). Despite the difference in age, Sarbiewski and Łubieński engaged in a remarkable dialogue: in their letters they shared ideas and expressed interests and passions. The author claims that the similarity of the paths their lives followed, their common cultural tastes, and their service at the court consolidated their friendship. Both men studied

at Jesuit colleges and Italian universities, became priests, and developed their talents in service of the king. They both were also writers: Sarbiewski was a poet, Łubieński a historian. Their creative work was the main theme of their letters. However, apart from expressing opinions on their mutual achievements, they also showed concern for physical and spiritual well-being of the friend. Their relationship was deeply personal, and although they both held informed views on political and social issues, the historical events in which they had participated provided but a background to their exchange of thoughts. In the article, the correspondence between Sarbiewski and Łubieński, translated and edited by Jerzy Starnawski, was used to gain an insight into the relationship between the two prominent historical figures and their dialogue.

Keywords: Maciej Kazimierz Sarbiewski, Stanisław Łubieński, Baroque poetry, history in the 17th century, correspondence

Contact: Zakład Badań nad Mazowszem, Katedra Historii Średniowiecznej, Instytut Historii, Wydział Nauk Historycznych, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, ul. Wóycickiego 1/3, bud. 23, 01-938 Warsaw, Poland
E-mail: waldemar-graczyk@wp.pl